

โครงการย่อยที่ 6

อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรของไทยกับพื้นที่ศักยภาพของผู้ประกอบการไทย¹

รศ.ดร.อาชนัน เกาะไพฑูริย์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ

ผศ.ดร. ภาคพร วัฒนดำรงค์

คณะบริหารธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาประสบการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมรถเกี่ยวขนาดข้าวซึ่งเป็น Segment ของเครื่องจักรกลการเกษตรที่สำคัญที่สุดในประเทศไทยและผู้ประกอบการคนไทยคุมตลาดเหนือบริษัทข้ามชาติ การวิเคราะห์ในบทนี้ผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ (การสัมภาษณ์เชิงลึก) และทุติยภูมิ ผลการศึกษาพบว่าบทบาทภาครัฐไม่ว่าจะเป็น การปล่อยให้การผลิตข้าวเป็นไปอย่างเสรี ธรรมชาติพื้นที่เพาะปลูกข้าวในประเทศไทยที่ทำให้เครื่องจักรของบริษัทข้ามชาติต้องดัดแปลงก่อนที่จะนำเข้ามาใช้ วิสัยทัศน์ของผู้ประกอบการ การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันเอง และความชัดเจนของนโยบายภาครัฐที่ต้องการส่งเสริมให้มีการผลิต/ดัดแปลงเครื่องจักรต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตรตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาดังที่เห็นในปัจจุบัน เราพบว่าธรรมชาติการลงทุนวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรมรถเกี่ยวขนาดข้าวไม่แตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องประกอบไปด้วย โครงการย่อยๆ หลายโครงการ และเป็นกระบวนการที่มีความเสี่ยง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรม ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนไปเปิดตลาดยังประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอินโดจีน ริเริ่มวางกรอบการค้าสินค้า Remanufacturing การเตรียมความพร้อมในการทดสอบและการพัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับรถเกี่ยวขนาดข้าวที่สามารถใช้ได้ทั้งในประเทศและการค้าภายในภูมิภาค

Abstract

This study examines the development path of Rice Combines which is Thailand's niche in agricultural machines and the segment dominated by indigenous firms. Primary (in-depth interview) and secondary data analyses were undertaken. The key finding is de-

¹ ผู้เขียนขอขอบคุณข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์จาก ดร. พงษ์ศักดิ์ เลาสวัสดิ์ชัยกุล สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และ คุณวิบูลย์ เทพนนท์ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยวิศวกรรมหลังการเก็บเกี่ยว กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้เข้าร่วมสัมมนาเผยแพร่ความรู้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560 ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

regulation on rice plantation, variety of rice plantation that becomes natural trade barriers to multinationals, entrepreneurial of firms' owner, the intense competition among these indigenous firms and policy certainty in nurturing machines enhancing agricultural productivity (initiated by the late King Rama IX) all attribute the current success. R&D activities in Rice combines are not different from other industries. They are risky, complex, involve with trial and error, and must be undertaken in continuous manner. The key policy inference for sustainable development is facilitate trade with neighbours which are the main export destination, set up framework for remanufacturing trade on rice combines, upgrade testing facilities and set up product standards which could be used for local and in the region.

6.1 ความสำคัญของอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร

อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร (ต่อไปอ้างถึงว่าเป็นอุตสาหกรรมเครื่องจักรฯ) ทวีความสำคัญในทศวรรษที่ผ่านมา มูลค่าผลผลิตของอุตสาหกรรมเครื่องจักรฯ มากกว่า 35,000 ล้านบาทในปีพ.ศ.2558 เพิ่มขึ้นจาก 3,000 ล้านบาทในปีพ.ศ.2544 การขยายตัวของผลผลิตดังกล่าวเป็นการตอบสนองความต้องการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามสภาวะที่แรงงานในภาคเกษตรย้ายออกไปยังภาคอื่นๆ

สิ่งที่น่าสนใจ คือ การขยายตัวของการผลิตเครื่องจักรกลการเกษตรภายในประเทศเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการส่งออกเครื่องจักรกลการเกษตรโดยเฉพาะเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร และเป็นอุตสาหกรรมที่บริษัทที่เป็นบทบาทนำ คือ บริษัทคนไทยไม่ใช่บริษัทข้ามชาติเหมือนที่มักพบเห็นในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ รวมทั้งประเทศไทยที่ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีที่จำกัดและมักพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นหลัก ดังนั้นการเข้าใจพัฒนาการของอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรจึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญและเพื่อเรียนรู้บทเรียนทางนโยบายจากพัฒนาการดังกล่าว โดยพุ่งประเด็นความสนใจไปที่ เหตุใดอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรถึงสามารถประสบความสำเร็จ การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ประสบความสำเร็จใน Segment เครื่องเกี่ยววนวดข้าว และประเด็นการยกระดับความสามารถในการผลิตและการแข่งขัน

การวิเคราะห์ในบทนี้ผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 7 ราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการ 2 ราย ตัวแทนบริษัทข้ามชาติ 2 ราย พ่อค้าพืชผลเกษตรกร 1 ราย และข้าราชการระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตรอีก 2 ราย การสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษานี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงสนทนา (Dialogue Interview) โดยนักวิจัยมีประเด็นคำถามกว้างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการของอุตสาหกรรม จุดเด่นของการ